

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У статті розглядаються визначення понять інновацій та інноваційної діяльності підприємства. Визначаються підходи до виявлення джерел впровадження інновацій. Зазначається ключова роль держави в реалізації інноваційної стратегії розвитку економіки України. Аналізуються сучасні тенденції розвитку підприємств легкої промисловості України на основі статистичних даних.

Ключові слова: інновації, джерела виникнення інновацій, інноваційна діяльність, інноваційна активність, підприємства легкої промисловості.

Постановка проблеми: Погіршення виробничо-економічного становища підприємства призводить до пошуку шляхів впровадження інновацій. Саме при депресивному стані підприємства з'являється більшість вдалих передових технологій, а при стійких темпах розвитку і стабільному попиті - не існує потреби в їх оновленні. На жаль, сьогодні більшість українських підприємств, а особливо в легкій промисловості прибувають саме в такому стані, тому дуже актуальним є питання інноваційної активності їх діяльності в сучасних умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної сутності та основних ознак інноваційної діяльності розглядалися багатьма зарубіжними і вітчизняними вченими. Особливої уваги заслуговують погляди вчених: Й. Шумпетера, П. Друкера, Л. Матросової. Проблемам інноваційного розвитку діяльності підприємств легкої промисловості присвячено роботи вчених, зокрема: Ю. Буренко, А. Гречан, З. Касьян, Н. Мирко, К. Сіренко, В. Нижник та інші.

Мета статті. Метою даної статті є розкриття сучасного стану інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості України та виявлення факторів, що обмежують впровадження інновацій.

Виклад основного матеріалу. Діяльність підприємства розкривають інновації, шляхом революціонування та реформування виробництва, при

використанні винаходів або різноманітних можливостей для випуску нових або старих (але новим способом) товарів, відкриття нових джерел сировини, ринків збуту, реорганізації виробництва і т.д., тобто здійснення нових комбінацій факторів виробництва.

Взагалі, інноваційна діяльність, по Шумпетеру Й., - це фактор, що надає динамічний характер економіці, та має двосторонній вплив: з однієї сторони, відкриває нові можливості для розширення економіки, з іншої – потребує зміни традиційних напрямів для подальшого розширення [11].

Під інноваціями (нововведеннями) дослідник Ю. Великий розуміє здійснення прибуткового виробництва, шляхом впровадження та використання нововведень, що забезпечують стратегічний виграш в економічній і соціальній сферах .

Нововведення можливо розглядати як ринкову або науково-технічну новизну, при їх взаємозв'язку. Так, науково-технічний аспект стає економічним чинником тоді, коли нововведення втілюється в новий продукт, що має ринковий попит. Ринкову новизну окреслює визнання користувачами нововведення, його корисних властивостей і переваг перед альтернативними товарами. Науково-технічну новизну демонструє технологічний процес, який призводить до підвищення прибутку від діяльності, завдяки зниженню витрат і поліпшенню якості [2, с.10].

Будь-яка ідея, практика або об'єкт, сприйманий як новий, є інновацією, якщо її виміряти часом з моменту її першої появи або відкриття.

Інновації за типом нововведення можна розглядати: як речові (матеріально-технічні - тобто, техніка, обладнання, прилади; технологія (виробничі процеси), промислові матеріали, сировина і кінцевий продукт) і соціальні. В останній час великий інтерес викликають соціальні інновації, які поки ще мало вивчені, але в сучасних процесах перетворень, безперечно, саме, вони; і складаються з економічних, управлінських, організаційних, правових, інновацій в системі освіти (педагогічних)[2, с.11].

Джерелом впровадження інновацій є ідеї, які на думку економіста П. Друкера пов'язані з: несподіваними подіями (успіх, невдача або інша несподівана зовнішня подія); розбіжностями в поглядах між реальністю та уявленням про нею; потребами процесу; результатами змін у структурі галузі або ринку, в сприйняттях, настроях і ціннісних установках; демографічними змінами; новими знаннями [4].

Існують погляди інших науковців, щодо джерел виникнення інновацій, так дослідник Г. Гейер вважає, що є: наукові відкриття, тобто - підхід «від науки» - використання потенціалу нових знань для задоволення потреб та відповідність усвідомленим споживчим потребам, тобто - підхід «від ринку» - широке і глибоке усвідомлення потреб споживачів.

Але, в умовах конкурентної боротьби, між підприємствами галузі виникає необхідність в застосуванні підходу заснованого на можливості управління попитом створених інновацій, що розраховані на імовірно-можливі потреби споживачів. Такий підхід є найбільш ризиковим, проте несе в собі можливості отримання надприбутку. Він реалізується за допомогою розгортання спеціальних науково-технічних впроваджень, що об'єднують науковий потенціал підприємства і потреби ринку, такий взаємозв'язок сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства [3, с.98]. Сутності цього підходу дотримується більшість українських підприємств.

Ситуація, що склалася в економіці України, характеризується зниженням активності інноваційної діяльності. При наявності в країні значних фундаментальних і технологічних заділів відсутній механізм реалізації інноваційного потенціалу. Як зазначає професор Матросова Л., згідно з світовим досвідом, ключову роль в реалізації інноваційної стратегії повинна виконувати держава, оскільки саме вона об'єднує і кадри, і освіту, і науку. Наприклад, в Фінляндії із-за чітко визначених відносин держави з бізнесом та наукою 80% профінансованих наукових розробок мали вихід на світові ринки. При цьому лише 20% коштів спрямовувалося на ризиковані фундаментальні дослідження [6, с.67]. В Україні простежується критичне відставання у сфері

фінансування науки і техніки та відсутність взаємодії науки, держави і бізнесу. Реалізація інноваційної політики, створення національної інноваційної системи перебувають у стадії формування. При цьому основний акцент робиться державою більше на ринкові механізми стимулювання інноваційної діяльності, ніж на пряму підтримку нововведень. Отже забезпечення підприємства пільговими економічними умовами недостатньо. Л. Матросова пропонує, для стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, залишати частину його прибутку [6, с.74].

Більш ефективно використання наукового та виробничого потенціалів, на думку професора, з метою підвищення рівня конкурентоспроможності продукції українських підприємств можливо при формуванні державою умов найбільш сприятливих для органічної взаємодії науково-технологічної та підприємницької сфери, запуску ринкових механізмів створення стійкого попиту на наукомістку продукцію, що забезпечує комерціалізацію науково-технічних розробок та законодавчому сприянні притоку капіталу для фінансування довгострокових інноваційних проектів [6, с.87].

Тому пріоритетним завданням державної політики на сучасному етапі є здійснення комплексу заходів щодо збалансованого розвитку усіх підсистем національної інноваційної системи, підтримки інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання на всіх стадіях інноваційного процесу, стимулювання попиту на результати наукових досліджень і розробок, кваліфікований персонал, створення сприятливих умов для виробництва інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості [9].

Щодо інноваційного розвитку легкої промисловості, то його можна охарактеризувати як несистемний, не комплексний та ситуаційний. Підтримка з боку держави здійснювалась під окремими регіонами, програми, підприємства. Активізація інноваційної діяльності торкнулася окремих підприємств з історично високим рівнем організаційно-технічного потенціалу, динамічним менеджментом, який впроваджував інноваційні технології (технічні, управлінські, технологічні, ринкові) [7].

На сучасному етапі інноваційний шлях розвитку переважної більшості підприємств легкої промисловості пов'язаний зі значними труднощами, серед основних: досить низький інноваційний потенціал підприємств легкої промисловості; недостатність інформації про новітні технології, відсутність інформації про ринки збуту та брак можливостей співпраці з іншими підприємствами та організаціями. Всі ці труднощі в значній мірі - наслідки розриву виробничих, економічних та інформаційних зв'язків, які виникли за часи адміністративної економіки [5, с.147].

Інноваційна активність підприємств легкої промисловості, повинна формуватися під впливом макроекономічних змін. Зазначені зміни призводять до виникнення нових потреб у споживачів та зростання вимог до якісних характеристик товарів широкого вжитку, тобто впровадження інновацій має соціальний характер (по Ю.В. Великому), і ринковий підхід (по Г. Гейеру). Але на підприємствах легкої промисловості розвивались інновації значною мірою орієнтовані на поточний попит і швидке отримання прибутку, що зупиняло створення конкурентного середовища та їх стратегічний розвиток. Так, тактику закупівлі сучасних технологій та устаткування використовували майже 40,3% підприємств, витрачали кошти на впровадження інновацій у маркетинг та рекламу 24,6% підприємств, проводили дослідження і розробки 15,5% підприємств [7]. Для прикладу, інвестиції в нове обладнання з високим ступенем автоматизації в Італії становлять близько 6,5% від суми обороту, в Німеччині близько 6%, у Франції близько 4,5%. Ці країни займають лідируюче положення на ринку, за рахунок того, що витрачають на науково-дослідні та конструкторські роботи значно більше, коштів ніж інші закордонні конкуренти, і більш ефективно їх використовують [1, с. 9]. У вітчизняній легкій промисловості, навпаки, інноваційна активність її підприємств свідчить про загрозливу тенденцію занепаду галузі, доказом виступають дані таблиць 1 та 2.

Так, згідно даних Державної служби статистики України [8, с. 216, 222, 224; 10, с. 62] в 2000 році загальна кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію в Україні становить – 1352, а в 2012 році – 1037. Легка

промисловість займає 4,2% структури реалізованої інноваційної продукції. Якщо порівняти легку промисловість з іншими галузями за структурою реалізованої інноваційної продукції, то найбільші частки реалізованої інноваційної продукції досягнуто на підприємствах машинобудування - 30,6%, хімічного виробництва - 13%, металургійного виробництва - 9%. Для оцінки результативності інновацій в українській статистиці ідентифікують два рівні: нова продукція для ринку та нова продукція для підприємства. В 2012 році 43 підприємства легкої промисловості реалізували інноваційну продукцію, яка є новою для підприємства та усього 6 підприємств реалізували інноваційну продукцію, яка є новою для ринку, так у порівнянні з підприємствами машинобудування це 240 (для підприємства) та 128 (для ринку) підприємств відповідно, у хімічному виробництві 110 і 36 підприємств та у металургійному виробництві 83 і 15 підприємств відповідно.

Таблиця 1

Динаміка впровадження інновацій на підприємствах легкої промисловості
України

(одиниць)

Галузь	Роки					
	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Текстильне виробництво	57	58	52	55	68	69
Виробництво виробів зі шкіри	17	8	6	8	14	12
Усього по галузі	74	66	58	63	82	81

Частка реалізованої інноваційної продукції, що є новою тільки для підприємства, від загального обсягу реалізованої інноваційної продукції в 2012 році складає 98,5%, а продукція, що є новою тільки для ринку – 1,5%.

Аналізуючи таблицю 2, можна спостерігати суттєве зменшення з кожним роком реалізованої інноваційної продукції легкої промисловості. В 2012 році в порівнянні з 2000 роком вона скоротилася на 177872,1 тис. грн. Найбільшу частку в 2008 - 2012 роках займала реалізована інноваційна продукція, що є новою тільки для підприємства. В 2008 році її частка займала 89,6%, 2009 році – 91,2%, 2010 році – 96,6%, 2011 році – 96,8%, а у 2012- 98,5%. Обсяги

продукції, поставленої на експорт, зросли в порівнянні з 2000 роком на 69997 тис. грн.

Таблиця 2

Обсяг реалізованої інноваційної продукції легкої промисловості України

(тис. грн.)

Показник	Роки						
	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн.	367542,0	107404,5	95591,6	120963,3	127561,3	148515,3	189669,9
В тому числі: продукція, що зазнала суттєвих змін	139540,9	62269,0	нова для ринку 9848,8 нова для підприємства 85742,8	нова для ринку 10550,8 нова для підприємства 110412,5	нова для ринку 4223,4 нова для підприємства 123337,9	нова для ринку 4761,7 нова для підприємства 143753,6	нова для ринку 2811,6 нова для підприємства 186858,3
Із загального обсягу поставлено на експорт	12036,2	41558,0	48559,7	60065,1	39864,6	78406,8	82033,2

Таким чином, частка нової інноваційної продукції для ринку значно менша як за обсягами реалізації, так і за кількістю підприємств, що її випускають, це є доказом низької інноваційної активності підприємств легкої промисловості.

В основі низької інноваційної активності, що має місце на підприємствах легкої промисловості України лежить комплекс факторів:

- нестійка економічна ситуація в країні, яка ускладнює достовірну оцінку попиту на інноваційну продукцію не тільки в довгостроковій, але навіть і в короткостроковій перспективі,

- значний комерційний ризик щодо інвестування інноваційної сфери,

- необхідність вкладення значного обсягу інвестиційних ресурсів й тривалий термін їх окупності,

- недосконалість правового забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності,

- низький рівень засобів комунікації між підприємствами й науковими організаціями для виконання спільних інноваційних проектів,
- відсутність на підприємствах інноваційних менеджерів та креативних управлінців.

Крім того за останні роки збільшилася частка підприємств, на діяльність яких вплинули фактори, пов'язані з інвестиційними ризиками, недосконалістю законодавства, неплатоспроможністю замовників. З перерахованих факторів найбільшу частку займає нестабільність політики (16%), уряду (10%), труднощі з фінансуванням (14%), податкова політика (10%) та корупція (10%) [5, с.151].

Також незначна зацікавленість вітчизняних інвесторів в розширенні інноваційної діяльності на підприємствах легкої промисловості України негативно позначається на якості продукції, яку вони виготовляють, в наслідок, підприємства змушені працювати за давальницькими схемами з передачею готової продукції іноземним замовникам.

Висновки та перспективи подальшого розвитку. Виходом із ситуації, що склалася в легкій промисловості є кардинальна перебудова економічної політики, удосконалення організаційно-економічного механізму економічної діяльності у напрямку інноваційного розвитку галузі та одночасний пошук резервів підвищення ефективності виробництва.

Отже, напрямком подальшого дослідження автора є розробка комплексу заходів відповідних сучасним умовам господарювання, що дозволять кількісно і якісно впроваджувати інновації в діяльність підприємств легкої промисловості.

Література

1. Буренко Ю. А. Проблемы и направления развития конкурентоспособности текстильной промышленности Украины / Ю. А. Буренко, М. В. Шарко// Економіка, фінанси, право.— 2008.— № 01.— С.6-10

2. Великий Ю. В. Инновационный процесс как фактор социально-экономического развития / Ю. В. Великий // Экономика, финансы, право.— 2011.— № 04.— С.10-13
3. Гейер Г. В. Инновационная конкуренция и инновационная конкурентоспособность / Г. В. Гейер // ДонДУУ МЕНЕДЖЕР.— 2008. — №3(45) — с.97-100
4. Друкер П. Энциклопедия менеджмента / П. Друкер - М.: Изд. дом "Вильямс", 2004. — 432 с.
5. Касьян З. Е. Диагностика інноваційної діяльності вітчизняних підприємств легкої промисловості [Електронний ресурс] / З. Е. Касьян, Т. Є. Воронкова // Вісник КНУТД: - 2012. - №1. - С.145-152 - Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Natural/Vknutd/2012_1/145_152.pdf
6. Матросова Л. Н. Актуальные проблемы современной экономики Украины: монография / Л. Н. Матросова.- Луганск: «Копицентр», 2009.-192 с.
7. Мирко Н. В. Оценка состояния и тенденций развития внутреннего рынка продукции легкой промышленности [Електронний ресурс] / Н. В. Мирко // Эффективная экономика — 2010. — № 10. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=345>
8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 році [Електронний ресурс] Державна служба статистики України — 2013, Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm
9. Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи [текст]: розпорядження КМУ від 17.06.2009 р. № 680-р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80>
10. Сіренко К. Ю. Перспективи розвитку інноваційної діяльності легкої промисловості України [Електронний ресурс] / К. Ю. Сіренко // Інноваційна економіка - 2012. - №9 [35]. - С.60-67-Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_9/60.pdf
11. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер.- М.: Прогресс, 1982.-455 с.

References

1. Burenko Y. A. Problemy i napravleniia razvitiia konkurentosposobnosti tekstilnoi promyshlenosti Ukraine / Y. A. Burenko, M. V. Sharko // Ekonomika, Finance, Pravo. - 2008 . - № 01. - P.6 -10.
2. Velikiy Y. V. Innovatsyonniy process kak factor socialno – ekonomicheskogo pazvitiia / Y. V. Velikiy // Ekonomika, Finance, Pravo - 2011 . - № 04. - P.10 -13.
3. Geyer G. V. Innovatsyonnaya konkupentsia i inovatsyonnaya konkurentosposobnost/ G. V. Geyer // DonDUU manadzher. - 2008. - № 3 (45) - p.97 -100.
4. Drucker P. Encyclopedia manadzhera / P. Drucker - Moscow: Izd. dom " Viliams ", 2004. - 432 p.
5. Kasian Z. E Diagnostika innovatsionnoy deialnosti vstcheznynyx pidpnyemstv legkoy promyslovosti [Electronic resource] / Z. E. Kasian, T. E. Voronkova // Bisnyk KNUTD: - 2012. - № 1. - P.145 - 152 Rezhim dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/Vknutd/2012_1/145_152.pdf
6. Matrosova L. N. Actualnie problemi sovremennoi ekonomiki Ukraini: monografiia / L. N. Matrosova. - Lugansk: "Kopitsentr", 2009.-192 p.
7. Mirko N. V. Otsenka sostoania i tendentsii razvitiia vnutrennego rinka produktsii legkoy promyslovosti [Electronic resource] / N. V. Mirko // Efektivnaia Ekonomika - 2010. - № 10. - Rezhim dostupu: <Http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=345>
8. Naukova i innovatsionna deialnist v Ukraine u 2012, [Electronic resource] Derzhavna sluzhba statistiki Ukraine – 2013, Rezhim dostupu: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm
9. Pro sxvalenna kontseptsii rozvitku nationalnoi innovatsionnoi sistemy [text]: rozporadzhenna CMU vid 17.06.2009 № 680 -r. - [Electronic resource] - Rezhim dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80>
10. Sirenko K. Y Perspektivi rozvitku innovatsionnoi dialnosti l legkoy promyslovosti Ukraine [Electronic resource] / K. Y. Sirenko // Innovatsionna ekonomika

- 2012. - № 9. [35] - p.60 - 67 Rezhim dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_9/60.pdf

11. Shumpeter Y. A. Teoria ekonomicheskogo razvitiia / Y. A. Shumpeter. - Moscow: Progress , 1982.-455 p.

Зайцева Л.А.

Особенности развития инновационной деятельности предприятий легкой промышленности Украины

В статье рассматриваются определения понятий инновации и инновационной деятельности предприятия. Определяются подходы к выявлению источников внедрения инноваций. Отмечается ключевая роль государства в реализации инновационной стратегии развития экономики Украины. На основе статистических данных анализируются современные тенденции развития предприятий легкой промышленности Украины.

Ключевые слова: инновации, источники возникновения инноваций, инновационная деятельность, инновационная активность, предприятия легкой промышленности.

Zajtzeva L. O

Features of the development of innovative activity of enterprises of light industry of Ukraine

The article examines the definitions of innovation and innovation enterprise. Defined approach to identifying sources of innovation. Noted the key role of the state in the implementation of innovative economic development strategy Ukraine. Modern trends of development of light industry enterprises of Ukraine on the basis of statistical data.

Keywords: innovation, the sources of innovation, innovation, innovation activity, light industry

Рецензент: Л. М. Матросова – профессор, доктор економічних наук, професор кафедри економічної теорії та прикладної статистики ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка".

Reviewer: L. M. Matrosova - professor, Dr. ekonomichnih Sciences, The chair professor ekonomichnoї teorii that prikladnoї statistiki DZ "Luhansk natsionalny universitet imeni Taras Shevchenko".

E-mail: lyudmila123654@mail.ru